

Japanska souvenirer från förra sekelskiftet

av Kjell Borgström

Syftet med artikeln är att informera och intressera samlare av Japan om de enorma mängder av kopior som finns att tillgå på marknaden, flertalet en bra bit över 100 år gamla.

Jag började själv att samla falska frimärken, främst från tyska och italienska småstater därför att de förmodligen var vanligast. Av en tillfällighet kom jag över ett gammalt "hela-världen-album" från början av 1900-talet. Det var ganska tunt med frimärken, men desto mer blod, svett och tårar och hemlagat mjölkliker.

Men när jag kom fram till den asiatiska delen och såg att Japan var i stort sett komplett blev jag förvånad över detta faktum. Naturligtvis var samtliga märken kopior. Jag är ganska övertygad om att albumets tidigare ägare hade kommit över ett souvenirark av Wada Kotaros produktion. Lossat kopiorna från arket och klistrat in dem i sitt eget album.

Det var så jag kom in på Japans klassiska frimärken och kopiorna av dessa. Sedan dess har det blivit mitt stora intresse i filatelins omväxlande värld.

Meiji-perioden

Inledningen på den period som benämns Meiji startade med en allians mellan två läns-herrar. Deras syfte var att återställa makten till den japanska kejsaren. De föregående 700 åren var kejsarens roll mer av religiös karaktär medan den politiska och militära makten var i händerna på läns-herrar och krigaradel.

KJELL BORGSTRÖM (f1959) är uppvuxen i södra Stockholm och sedan många år bosatt i Huskvarna. Han har i huvudsak arbetat inom transportnäringen, och är sedan 1991 anställd på DHL vars huvudägare är Deutsche Post.

Meiji-perioden inleds formellt i historieböckerna den 9 november 1867. Det som kallas Meiji-restaurationen, i betydelsen att restaurera kejsarens makt, inleds nu. Kejsarens namn var Mutsuhito och hans regeringsperiod kallas Meiji. Maktförskjutningen från adel och läns-herrar till kejsare och parlament var inte oblodig. Inbördesstrider pågick till slutet av 1870-talet.

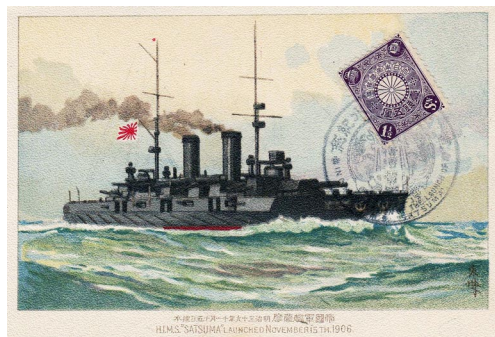
Kejsardömet firade 2600 års jubileum 1940. Den mytologiska första kejsaren hette Jinmu.

Meiji-restaurationen innebar stora förändringar i hela det japanska samhället. Japan fick ett parlament, alla människor blev lika mycket värda och det gamla samhället med olika sociala klasser avskaffades. Kejsare och parlament flyttades från Kyoto till Edo, nuvarande Tokyo.

När de värsta oroligheterna upphört började en mycket omfattande moderniseringsprocess där import av västerländsk kunskap ingick. Målet var att ta steget från isolationspolitik till ett modernt samhälle - men på egna villkor. Ett stort antal mycket vetgiriga japanska delegationer gjorde studiebesök över hela västvärlden, samtidigt som konsulttjänster inköptes till Japan.

Starten för denna process var ett amerikanskt initiativ för att öppna upp det japanska samhället för handel och diplomatiska kontakter.

Den amerikanske amiralen Matthew Perry gjorde två besök i det som nu är Yokohama, 1852-1853 respektive 1854. I mars sistnämnda år avslutades förhandlingarna med undertecknandet av en handelstraktat med Japan. Perrys fartyg var av militär typ och tekniskt överlägsna de japanska motsvarigheterna. Detta väckte stor uppmärksamhet och kanske eftertanke.

Drygt 50 år efter Matthew Perrys besök i Japan såg ett japanskt krigsfartyg ut så här. H.M.S Satsuma, November 1906.

Frimärken

Japans moderna postväsen med tillhörande frimärksutgivning kom igång i april 1871. Frimärken gavs ut i fyra olika valörer 48, 100, 200, och 500 mon. Inledningsvis öppnades

65 postkontor för att snabbt växa till över 1.200 efter ett år.

Enligt den japanska tideräkningen som bygger på kejsarens regeringsår, startade den moderna postgången under Meiji år 4. Månad och dagar är enligt västerländsk kalender.

Japan nr 1 plåt I. Dragon. 48 mon.

Fram till 1892, Meiji år 25, listar den japanska katalogen Sakura 90 olika frimärken medan den amerikanska katalogen Scott listar 84 olika frimärken. Det är dessa frimärken som kommer att spela huvudrollen i den kommande handeln med japanska så kallade souvenirark.

Frimärkena kan delas in i sex olika huvudgrupper eller serier. Dragon ges ut 1871 otandade och i mon-valuta. Därefter kommer ytterligare en Dragon-serie, denna gång tandade och i sen-valuta. Härfter är samtliga frimärken i sen-valörer. Nästföljande serie kallas Cherry Blossom med en första utgivning 1872.

Cherry Blossom 1/2 sen.

Old Koban-serien inleds 1876, för att följas upp av UPU Koban 1883. New Koban-serien kommer 1888. Nästföljande

serie bruksfrimärken kommer 1899 och kallas Chrysanthemum-serien. Då hade frimärksanvändandet nått en sådan omfattning att det var lättare att hitta frimärken på den öppna marknaden än att tillverka dem i egen regi.

Fram till Old Koban-serien var samtliga frimärken tryckta med plåtar innehållande 40 stycken individuellt graverade frimärksbilder. Med andra ord: det fanns inte två exakt likadana frimärksbilder på samma tryckplåt.

Överst: Old Koban och New Koban.
Nederst: Chrysanthemum.

Dessutom användes ett antal olika papperssorter. Papper med vattenmärken började inte användas förrän 1914.

Förfalskningar eller kopior

Förfalskningarna tillverkades på liknande sätt med papperssorter av samma typ som Postverkets, men tryckplåtarna bestod av sex eller åtta olika frimärksbilder. I den stora jordbävningen med efterföljande bränder som inträffade 1923 totalförstördes Postverkets samtliga arkiv och tryckplåtar, gamla som nya. Framärksupplagorna är därför okända.

Förfalskningarna, eller kopiorna som upphovsmännen kallade sina tryckalster, är av denna orsak betydligt bättre dokumenterade. Efter denna inledning är det dags att presentera de tre största och mest kända upphovsmännen i branschen.

Den i särklass största producenten och återförsäljaren hette Wada Kotaro. Han drev

en bok-, antik- och kuriosaaffär i Tokyo. Han pensionerade sig 1911 och då hade affärerna med souvenirrark pågått sedan 1890. Som nummer två kommer Kamigata, ägare till en bok- och pappershandel i Tokyo och verksam under samma tidsperiod som Wada Kotaro. Hirose heter den tredje producenten, verksam i Kobe. Upplysningar om honom är väldigt sparsamma men han tillskrivs ett antal kopior av hög kvalitet.

Det finns även ett antal kopior som inte kan härledas till någon speciell upphovsman. Helt klart är dock att det fanns någon form av samarbete mellan de olika företagen.

Naturligtvis finns det även riktiga frimärksförfalskningar avsedda för samlarmarknaden. Nu är det lite utanför ämnet, som är tänkt att bara presentera kopior som producerades i Japan, men man kan inte gå förbi en europeisk aktör som behärskade konsten att kopiera frimärken.

Företaget hette Spiro Brothers och var ett Hamburgbaserat tryckeri som ägnade sig åt att trycka bland annat buteljetiketter och samlarkort. Från 1864 tryckte man också frimärken vilka tydligt angavs som kopior med syftet att fylla de pinsamma luckorna i samlarnas förtrycksalbum. Det var ärligt och bra på alla sätt och vis, men i andra försäljningsledet blir de gärna äkta.

År 1875 började Spiro Brothers att trycka japanska frimärken. Förmodligen därför att dessa var svåra att få tag på överhuvudtaget, i synnerhet i Europa.

Spiro Brothers kopierade cirka 40 olika japanska frimärken av alla typer, Dragon, Cherry Blossom och Koban. Dessa märken fanns att tillgå hos bland annat F. Fournier, den legendariske handlaren som saluförde falska och kopierade frimärken från hela världen.

Spiro-märken är ganska lätta att känna igen. Dels för att de med få undantag är av dålig kvalitet rent bildmässigt, dels för att de är makulerade med fantasifulla stämplat med ringar, prickar och stjärnor. Det finns också två cirkelstämplat med orterna Nagasaki och Jokohama (felstavat). Stämplatarna saknar datum och årtal.

Spiroexempel. Det nedre märket med felstavad stämpel Jokohama.

Då är de presenterade, personerna och företagen som står för cirka nittio procent av det klassiska frimärksutbudet på diverse auktionssidor där sälj- och köpambitionerna skulle må bra av lite information om japanska klassiker.

Souvenirark

Wada Kotaros första kända souvenirark utgavs år 1890. Det är möjligt att tidigare utgåvor har funnits, men då i mindre format. Detta ark består av 30 stycken frimärken, alla kopior, inga äkta över huvud taget, och samtliga kopior är ostämplade.

Arket är 38 x 26 centimeter stort. I rubriken på arket framgår i klartext - på både japanska och engelska - att det rör sig om kopior av japanska ej giltiga frimärken. Längs ned, något åt vänster kan man läsa vem stått för hantverket: Yamanaka, Honju Tokyo. Troligtvis Yamanaka Zenzaburo.

Under varje kopia finns en beskrivande text på japanska. Samtliga kopior har dessutom fått ett extra påtryck med mycket små tecken, som läses sanko, kopia, eller mozo som betyder reproduktion.

Sanko och Mozo.

På arkets baksida, inte kopiornas baksida, finns också en text på japanska som talar om vem som är kopiornas upphovsman samt företagets adress. I vänster marginal på framsidan kan man läsa Wada Kotaros samt Yamanaka Zenzaburos namn och företagets adress. Detta är den första av de fem huvudtyper som förekommer.

Typ två skiljer sig avsevärt från typ ett, såtillvida att rubriken som talar om kopior har blivit ändrad. Nu är det bara en rubrik på engelska, som i original lyder "The Old Postage Stamps of Japan". Samtliga frimärken är också stämplade med olika falska stämplor.

Märkena saknar påtrycken sanko eller mozo, som talar om att det är kopior. Beskrivningarna på japanska under respektive märke finns kvar. Däremot saknas texten på baksidan av arket som anger tillverkarens namn och adress. Likaså saknas marginaltexten till vänster. Längst ned till vänster finns även, som på det första, Yamanaka Zenzaburus namn. Antalet märken på arket är samma som på arken av typ ett, 30 stycken.

Arken av typ tre innehåller 64 stycken märken ordnade i fyra rader om 16 i varje rad. Detta ark har även ett antal äkta frimärken av den senare Koban-serien. Det är också den minst kända av de fem huvudtyperna. Det finns en beskrivning i *Illustriertes Briefmarken Journal* från 1902 av en O. Liebling. För övrigt är inget mer känt om detta ark.

Men det borde vara snarlikt typ fyra, men med färre märken. När vi kommer fram till arktyp fyra har antalet märken utökats med 15 stycken, nu är det 60 kopior och 19 äkta märken. Rubriktexten är på engelska och lyder "The Collection of All Old Japanese Postage Stamps".

Ark av typ fyra med 79 märken.

Denna typ med 79 märken finns i ett antal undertyper, som skiljer sig något från varandra. Exempelvis har vissa en text på japanska som talar om att det inte är äkta märken utan kopior. Detta gjorde att försäljningen i Japan blev laglig och att arken troligtvis blev mer lättsålda i övriga världen. Antalet samlare som kunde läsa dessa tecken var nog inte så många. Ett annat kännetecken är att under de 19 äkta märkena är det tryckt en bild av frimärket som skall placeras där. Kopiorerna på arken av typ fyra är oftast märkta med sanko eller mozo. Arket mäter 40 x 54 centimeter.

Arken av typ fem finns i två varianter. Den första har samma mått som typ fyra men antalet frimärken plus kopior har utökats till 94 märken, fördelat på 60 kopior och 34 äkta märken. Layouten på arket har ändrats såtillvida att utrymmet mellan märkena har minskats för att ge plats åt ytterligare en rad märken.

Den andra varianten är också det till ytan största och mäter hela 47 x 64 centimeter. Inte speciellt lätthanterligt med andra ord.

På typ fem är det många märken som saknar sanko- och mozo-tecknen. Det indikerar att produktionen förmodligen var

Ark typ ett med uteslutande ostämplade kopior.

inne i sitt slutskede, med äldre slitna plåtar och inte så välgjorda nya. Bland annat litografiska tryck av Koban-märken som inte var särskilt bra.

Lite ironi ligger i det faktum att Wada Kotaros ark i sin tur blev kopierade av andra i samma bransch. Ett fåtal av dessa har frimärkskopior från Wada Kotaros produktion, men det är i huvudsak layouten på själva arket som är kopierad. Dessa ark är av senare datum och har oftast äkta frimärken, revenuemärken samt klipp från helsaker.

Det är inte känt när Wada Kotaro upphörde att nyproducera, men japanska myndigheter förbjöd tryckning av kopior 1905. Förmodligen fortsatte verksamheten ytterligare fem-sex år.

Från Kamigatas produktion finns det fyra olika typer av ark, alla extremt ovanliga. Kamigatas alster är mest kända som lösa kopior, Hiroses likaså. Sammantaget var produktionen enorm och återförsäljarna otaliga. I alla hamnar, vid alla sevärdheter och turistmål fanns försäljare som sålde dessa så kallade turistark. Frimärkshandlare i Europa och USA kunde beställa arken direkt från Japan. Enligt en av Wada Kotaros annonser i en tysk frimärkstidning kostade 1.000 ark 200\$.

Turistandet i Japan blev på mycket kort tid otroligt populärt och redan 1881 utgavs den första guideboken. Vi som brukar se Antikrundan i TV kan inte undgå att se alla välgjorda vaser, lackarbeten, sniderier och porslinsföremål som tillverkats i Japan och i andra länder med japansk designkänsla. På kort tid blev japansk design högsta mode.

Det var inte bara frimärkskopior som turisterna köpte, det såldes också otroliga mängder vykort. Ofta var korten redan frankerade och frimärkena stämplade med en äkta poststämpel. Frimärket som satt på kortet var av lägsta valören, 5 rin, vilket inte räckte till för att skicka kortet till Europa eller USA. Men det var ju inte meningen att kortet skulle skickas någonstans, utan det skulle vara en dekorativ exotisk souvenir.

Den 1 oktober 1900 höjdes lägsta portot till 1½ sen samtidigt som det blev för-

bjudet att stämpla underfrankerad post. Lägsta frimärksvalören var 5 rin, vilket bara är en tredjedel av lägsta tillåtna porto. För att kunna fortsätta försäljningen av vackra vykort med exotiska stämplat på 5 rin märken var försäljarna tvungna att tillverka egna poststämplat eftersom Postverket inte längre stämplade åt dem. Kvaliteten på dessa stämplat var av naturliga skäl väldigt varierande.

Det såldes också vackra brevpapper med äkta japanska frimärken i vinjetten. Dessa brevpapper användes i Europa för allt möjligt, till exempel matsedlar och reklam för lotterier. Även små häften förekom med inklustrade frimärken, helsaker, revenuemärken och ett slags sedlar eller värdepapper som kallas Hansatsu. Det senare var ett dokument som visade att innehavaren var ägare till en viss mängd silver, ris, olja eller andra typer av råvaror. Dessa hade nu förlorat sitt värde och betydelse, men var vackra och exotiska för den västerländska resenären.

Dragon

Nu är det hög tid att presentera några av dessa kopior. Jag börjar med Spiro Brothers och företagens Dragon-förfälskningar.

Spiro Brothers ½ sen.

På samtliga Spiro Brothers Dragon-förfälskningar är den högra marginalen spegelvänd i förhållande till originalen. Det gäller samtliga mon- och sen-valörer. Det avbildade märket har också en typisk Spiro-stämpel, en femuddig stjärna, en stämpel som aldrig användes i Japan.

Wada Kotaro 2 sen. Plåt A.

Nästa märke är en kopia av ett 2 sen märke från plåt A vilket innebär att det är ett tidigt tryck med en mycket tydlig sanko-märkning. I motsats till ark typ ett är kopiorna nu stämplade. Det är nu det börjar bli lurigt. Som man kan se på nästa bild är sanko-märkningen nästan helt dold under en mycket kladdig stum stämpel.

Wada Kotaro 2 sen. Sanko dold under stämpeln.

Nästa märke är en plåt B-kopia, vilket indikerar att det lossats från ett ark av typ fem, den sista typen. På dessa ark var kopiorna stämplade och saknar märkning. Plåt B-kopiorna har inga enskilda kännetecken som skiljer dem åt från äkta märken, men en bra regel är att se på slingorna som omger märket.

Kopiorna har ofta felaktigheter. Någon del kan vara spegelvänd eller att gravören har missat eller skurit fel. Rent allmänt är sanko-märkning vanligare än mozo-märkning.

Mozo-märkning på 48 mon-märke.

ning. På detta märke med valören 48 mon syns en tydlig mozo-märkning i den övre marginalen.

På flertalet av de äkta 48 mon-märkena har gravören petat in ett hemligt tecken bestående av två punkter i den nedersta slingan till vänster. Hittar man detta tecken är märket garanterat äkta.

Två punkter innebär att märket är äkta.

Det finns hemliga gravörmärkningar på samtliga valörer i dragon serien. Men tyvärr gäller det inte för alla plåtar. Det är betydligt lättare att lära sig hur en kopia skall se ut än att identifiera äkta märken.

Första kontrollen man gör är att leta efter sanko eller mozo. Den andra är att se efter noga i yttre marginalerna. Det är inte ovanligt att någon eller några av de s-formade slingorna i marginalen är spegelvända. Den tredje kontrollen är frimärkets allmänna status och då avses hantverket i stort.

Hirose 48 mon och Kamigata 48 mon. Kopior.

Ingen av kopiorna borde kunna lura någon trots att bägge saknar sanko- eller mozo-märkning. På den vänstra är det uppenbart att plåten är sliten och dessutom skiljer sig motivet till viss del från ett äkta märke. Det högra är lite mindre dåligt, men gravyren är mycket slarvigt utförd. Wada Kotaros plåt A-kopior är mycket väl utförda i förhållande till dessa två, även när kopian är hårt stämpelad.

明治四年 1871 四十八文 薄赭色 48mon Light brown	同 年 1871 百 文 青 色 100m. Blue	同 年 1871 二百文 赤 色 200m. Vermil	明治四年 1871 五百文 緑 色 500mon. Green

De fyra första kopiorna på ett typ fyra ark. Valörerna är fr v 48 mon, 100 mon, 200 mon och 500 mon. Samtliga är tryckta med A-plåtar.

På bilden ovan är 48 mon-valören märkt med sanko och slingan i den högra marginalen är spegelvänd. På 100 mon är också märkt med sanko, men tecknen är intrasslade i drakarnas nedre högra och vänstra klor och är svåra att hitta. På 200 mon saknar men med lupp syns flera misstag av gravören.

Slutligen 500 mon, även denna märkt med sanko strax under övre marginalen i mitten. Marginaltexten till vänster om 48 mon-märket anger att arket är upphovsrättsligt skyddat. Wada Kotaro tog alltså copyright på sina produkter. Lite ironiskt tycker jag.

Det är sådana här märken som saluförs med "från gammal samling", "utan intyg" och "se bild". Sanningen är att det är en massproducerad kopia, men väldigt gammal.

Sammanfattningsvis kan följande sägas om Dragon-kopiorna, såväl i mon- som i sen-valörerna:

Det är ingen skillnad på märkningen på kopiorna. Leta efter sanko eller mozo, oftast finns det någonstans på kopiorna men placeringen kan variera eftersom märkningen vanligtvis gjordes i en andra tryckning.

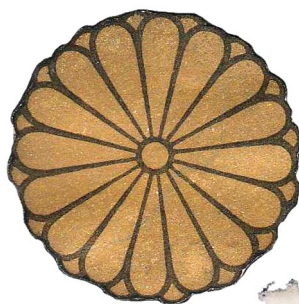
Finns det ingen märkning, leta efter kvalitetsbrister i gravyren, spegelvända delar, missar i mönster eller streck och prickar. Något som är mycket vanligt är att linjerna i den yttre ramen blev något längre i hörnen.

Min personliga uppskattning är att förhållandet mellan äkta och kopior av Dragon-märken är fem procent äkta och 95 procent kopior. Denna beräkning är baserad på de märken man ser till försäljning där säljaren

inte klart redovisar att det rör sig om en kopia eller ett falskt märke.

Cherry Blossom

Den serie frimärken som gavs ut mellan 1872 och 1876 kallas Cherry Blossom och bär alla en symbol för den japanska kejsarfamiljen. Det är en krysantemumblomma med 16 kronblad. Symbolen är till stor hjälp när det gäller att identifiera kopior vilka ofta har fler eller färre kronblad. På äkta märken är det alltid 16 kronblad.

Upp till krysantemum med 16 kronblad, och nertill Hirose-kopia med 15 kronblad.

Från och med Cherry Blossom-serien är alla frimärksvalörer utskrivna med siffrorna 0-9 samt latinska alfabetet vilket gör det lättare att se avvikelser.

Men jag inleder med några exempel från Spiro Brothers. Eftersom företaget var verksamt i Tyskland behövde man inte bry sig om sanko eller mozo märkning. Kopiorna är hyfsade med 16 kronblad, men stämplarna gör att man känner igen dem direkt. Spiro Brothers tryckte kopior på frimärken från hela världen, men hade tydligen ett begränsat antal stämplarna.

När det gäller de inhemska producenterna är det samma regler som gäller för Cherry Blossom-märkena som för Dragon-märkena, med det tillägget att man skall räkna kronbladen. Något som också skiljer Cherry Blossom från Dragon är att sanko och mozo kan vara tryckt i samma färg som kopian.

Spiro Brothers Cherry Blossom-märken.

Wada Kotaro-kopior med sanko-märkning i samma färg som märket.

På 10 sen-märket till höger syns en sanko-märkning stax ovanför den lilla fyrkanten ovanför valörsiffran. På det vänstra märket syns sanko som en förlängning av den centrala teckenraden under krysantemumblomman. Denna har på dessa bägge märken bara 15 kronblad i stället för 16.

Men som alltid när man tror att man börjar lära sig någonting stöter man på problem. Som jämförelse har jag en bild av en kopia från Wada Kotaro och en kopia från Kamigata. Wada Kotaro-kopian är ett ostämplat exemplar från plåt 21 utan sanko- eller mozo-märkning. Denna kopia är svår att avslöja men har sina brister. Den tydligaste är en cirkel istället för en halvcirkel i det övre högra hörnet, samt att blomknoppen nuddar krysantemumsymbolen. Annars är den bra.

Kamigata-kopian har en illa centrerad krysantemum där cirkeln i centrum av blomman ligger fel. Dessutom har den bara 15 kronblad. Den borde inte kunna lura någon. Förhållandet mellan äkta och kopior på marknaden är cirka tio procent äkta och cirka 90 procent kopior.

Till vänster Wada Kotaro Plåt 21 Position 5.
Till höger Kamigatetryck med 15 kronblad i krysantemumblomman.

Kopior som är enklast att identifiera kommer från Koban-serien, där flertalet kopior har tryckts med en makuleringsstämpel. Undantaget är ett fåtal högre valörer som makulerats med stämplarna av Wada Kotaros standardtyp. Koban serien började tryckas 1876 och avslutades 1892.

Bild på nästa sida.

Till vänster Wada Kotaro 2 sen.

Till höger Wada Kotaro 45 sen.

På 2 sen märket syns klart och tydligt att makuleringen är utförd i samma process som tryckningen av själva kopian. Cirklarna i makuleringen går inte hela vägen ut i kanten, vilket syns bäst i högra marginalen.

På 45 sen kopian är en högvalör som stämplats efter tryckningen, men den är också lätt att identifiera som en kopia. Bokstäverna i de övre högra och vänstra hörnen ger ett vingligt och oharmoniskt intryck i förhållande till äkta märken. Även cirklarna med valören 45 sen ser suddiga ut.

Fördelen med Koban-märken när man är tveksam, exempelvis med detta 45 sen märke som Stanley Gibbons prissätter till 650£, är att man kan jämföra med äkta märken i valören 15 sen, som samma katalog prissätter till 1½£.

Liknande jämförelse går att göra med alla dyra högvalörer eftersom det finns äkta märken med lägre värde och valör, men med samma motiv. Sanko- och mozo-märkning finns på vissa kopior men långt ifrån alla.

Koban-märkena är den serie som har lägst antal kopior i förhållande till äkta märken. Förmodligen för att de kom med senare på souvenirrarken än Dragon- och Cherry

Till vänster Spiro 1 sen.

Till höger Spiro 5 sen.

Blossom-serierna samt att det japanska Postverket fått snurr på versamheten. Många skrev brev, många Koban-märken trycktes. Proportionerna mellan äkta märken och kopior är uppskattningsvis 99 procent äkta och högst en procent kopior.

Spiro Brothers bidrog också med falska märken men mycket dåliga sådana. På 1 sen-märket finns en tydlig punkt i mitten på krysantemumblomman, och 5 sen har bara 13 kronblad. Ett av dessa två kännetecken finns på samtliga Spiroförfalskningar.

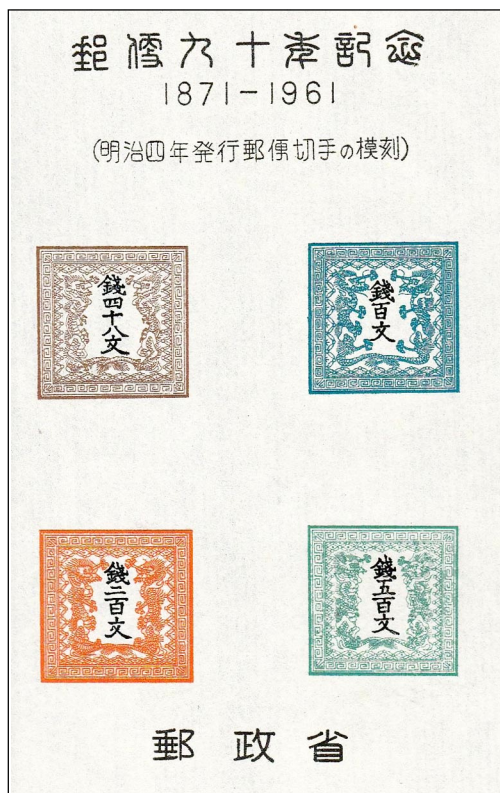
Japan Postage Stamp Publicity Association, framsida och baksida.

Senare kopior

Åren 1961-1963 gavs det ut tio stycken block med mycket välgjorda kopior av Japans klassiska frimärken. Utgivare var Japan Postage Stamp Publicity Association, med godkännande av det japanska Postverket.

Urklippta märken från dessa block kan vara svåra att skilja från äkta märken, men vänder man på märket syns en svag teckenuppsättning. Den kan vara vertikal eller horisontal eller helt saknas. Det finns många exemplar utan märkning på baksidan. Märkena är tryckta på modernt papper av två olika typer vilket kan vara till hjälp vid identifieringen.

En litet modernare kopia eller förfalskning dök upp i mitten av 1950-talet. Utgåvan består av 45 olika kopior av Japans första frimärken. Bakom utgåvan fanns ABC-Klubb, en för mig okänd förening. Utgåvan kallas också Taiwan-förfalskningar. Kopiorna fanns att köpa på bland annat varuhus i Japan på 1950- och 1960-talet.

Japan Postage Stamp Publicity Association.
Ark Nummer 10.

Antingen köpte man serien komplett förpackad i ett kuvert, eller som lösa märken. För den händige fanns det även hela ark med samtliga 45 märken att klippa till själv om man ville det. Vissa ark innehöll även Taiwans tre första märken. Därför fick troligen alla dessa tillnamnet Taiwan-märken.

Fem olika tryckningar är kända. Fyra tryckningar har siffror och text på baksidan, en tryckning saknar dessa tecken, men märkena är stämplade med en modern cirkelstämpel. Utgåvan i sig lär inte lura någon eftersom den är tryckt i offsetlitografi på vitt papper. Men det kan vara nyttigt att känna till att de existerar. Om det var souvenirer eller samlarobjekt fick nog köparen själv avgöra.

ABC Klubb, framsida och baksida.

Vykort

Nu tänker jag backa ungefär 55 år bakåt i tiden och återvända till souvenirobjekten. Som tidigare berättats blev Japan på kort tid ett turistmål på modet med åtföljande vykortsmarknad. Många turister ville ha fina vykort från platserna de besökt, gärna med en ortstämpel på det exotiska frimärket.

Postgångna vykort till Europa och USA är ofta makulerade med två stämplat. Först en inrikes stämpel - med japansk datering - som anbringades på det lokala postkontoret. Sedan vidarebefordrades vykortet till ett postkontor som hanterade post till utrikes destinationer där det åsattes en stämpel med västerländsk datering.

Vykort med två olika stämplat. Till vänster inrikes stämpel från ett lokalt postkontor, till höger stämpel från ett postkontor som hanterade utrikes förändelser.

I exemplet på bilden läses inrikesstämpelein år 2 månad 9 dag 10. Utrikesstämpelein är enligt västerländsk datering den 10 september 1913. Meiji-perioden upphörde 1912 i och med att regerande kejsare avled efter 45 år på tronen och därefter inleddes Taisho perioden. År 1912 kan därmed ha två olika årtal på inrikesstämplat, Meiji 45 och Taisho 1.

Taisho perioden varade till 1926, som med andra ord blev Taisho 15 samt Showa

1. Showaperioden upphörde först 1989. Detta var en liten utläggning om stämpel-datering som kan vara bra att veta.

Väldigt vanligt vid den här tiden var att man köpte ett vykort som redan var frankerat och makulerat. Exempelvis om man var i Kyoto eller Nara eller något annat populärt turistmål köptes vykortet av någon försäljare på plats. Kortet var stämplat med en utrikesstämpel men frankerat med lägsta frimärksvalören ½ sen. Det skulle ändå inte postas utan följa med hem i bagaget.

Makulering av underfrankerad post förbjöds 1900 då lägsta portot var 1½ sen. För att försäljarna skulle kunna fortsätta att sälja sina vykort med maximal vinst tvingades de att tillverka sina egna stämplat. En del blev bra, andra betydligt sämre.

Falsk Osaka-stämpel och falsk Kobe-stämpel.

Osaka-stämpeln är en ren fantasiprodukt eftersom den inte ens försöker efterlikna en existerande stämpel. För att ytterligare krångla till det så är kortet tryckt i Argentina. Oftast är korten tryckta i Japan. Man jag tror det är sålt i Japan som souvenir.

Kobe-stämpeln är en kopia av en existerande stämpeltyp. Ser man bara till bokstä-

verna är kopian hyfsat bra, men siffrorna och de lodräta linjerna i halvcirklarna ser tunna och vingliga ut. På en äkta stämpel skall det dessutom vara punkter mellan siffrorna som anger år, månad och dag.

Falsk Port Arthur-stämpel och revenue-märke med äkta poststämpel.

Efter det Sino-Japanska kriget i början av 1890-talet fick Japan 1895 rätten till den strategiskt viktiga hamnstaden Port Arthur. Men redan samma år tvingade Ryssland, Tyskland och Frankrike Japan att återlämna staden till Kina. År 1898 fick Ryssland ett arrendeavtal med Kina som sträckte sig 25 år framåt. Port Arthur blev en rysk flottbas.

Mellan februari 1904 och maj 1905 utkämpades ett krig mellan Japan och Ryssland som i huvudsak handlade det om Port Arthur. Japan sänkte i stort sett hela den ryska flottan i Port Arthur och Östersjöflottan i slaget vid Tsushima. Efter dessa segrar återfick Japan Port Arthur från Kina.

Frimärket med valören ½ sen är stämplat med en falsk Port Arthur-stämpel av den mer realistiska typen. Det stora felet är att månaden maj är skriven med bokstäver och inte med siffror. Bokstäver förekommer inte på den stämpeltypen. Frimärket har ett påtryck bestående av två tecken som talar om att det var avsett för post i Kina.

Avslutningsvis när det gäller stämplat visas här 1 rin revenue-märke från 1898 stämplat med en äkta inrikesstämpel. Det går 10 rin på 1 sen och 100 sen på 1 yen så det är en riktig lågvalör. Att detta märke har hamnat på ett vykort och blivit stämplat med en äkta inrikesstämpel daterad Meiji 45.2.24 visar nog bara att viss personal på japanska postkontor hade inkomster vid sidan om.

Meiji 45 motsvarar 1912 i den västerländska kalendern. För övrigt är vykortet mycket vackert, med segelbåtar i en liten insjö omgiven av berg, men inrikesstämpeln saknar den för turisten begripliga Ortsangivelsen.

Sammanfattningsvis kan man säga följande. På alla vykort stämplade med en utrikesstämpel efter år 1900, där frimärket har valören ½ sen eller 1 rin, är stämpeln sannolikt falsk, Revenue-märken i låga valörer på vykort som är stämplade med äkta stämplat är också fejkade. Men som sagt, korten var souvenirer och inte postförsändelser.

Andra souvenirer

Efter genomgången av vykort med konstiga hemmagjorda stämplat, är det tid att se på några andra roliga och vackra saker man kunde köpa på sin japanresa när det begav sig. Jag tänkte börja med brevpapper.

Det vackra brevpapperet visar några kvinnor och barn i traditionell klädsel. Brevpappret är svårdaterat för mig i och med att stämplat saknar datum, men det kan inte vara äldre än 1888. Jag gissar på något år runt 1900 som tryckår med tanke på de daterade brevpapper jag har att jämföra med.

Menyn är från Restaurang Schaurte i hotell Metropol på Friedrichstrasse i Berlin. Varför man valde ett brevpapper med japanskt ursprung och motiv till sin 5 marks meny med rätter som engelsk rostbiff kan man bara spekulera i. Jag tror det var modernt helt enkelt. Menyn är för övrigt skriven på franska.

Den handskrivna menyn är på svenska, med rätter som rapphöns, blandad frukt och abborrfilé. Det japanska modet hade tydli-

Uppifrån: oskrivet brevpapper, restaurangmeny och handskriven meny på nästa sida.

gen hittat till Sverige. Motivet är väldigt fint, med några som spelar ett bollspel som påminner om badminton. I den högra margi-

nalen har någon satt in ett belgiskt frimärke som jag inte tror hör till originalet eftersom det sitter över en bild av en talgoxe.

Fågelorkester som kanske lovar en förmögenhet.

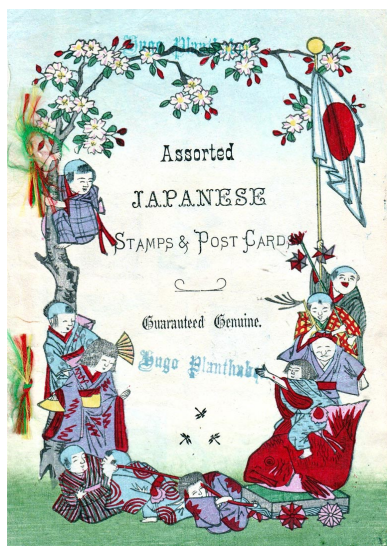
Nya generationen souvenirer.

Det sista brevpappret skiljer sig något från de övriga eftersom två av frimärkena inte är ur New Koban-serien utan från krysantemumserien som började utges 1899. Brevets text är på franska och handlar om ett lotteri med skyhöga vinster. Brevpapperet har ett mycket trevligt motiv med en orkester bestående av fåglar och en dansande fågelpublik iförda traditionella kläder.

Frimärkena på dessa brevpapper är äkta. Men varför använde man dessa brevpapper till så skilda ämnen som restaurangmenyer och lotterier? Svaret jag kan ge är att de är väldigt vackra, förmodligen rätt prisvärda men framför allt det var högsta mode. Frimärkena på brevpappret är troligen en dekoration och hade inget inget med filateli att göra.

Nästa objekt, som är bland de finaste jag har, är ett riktigt prydnadsark som helt saknar text. Av stämplarna att döma kan det inte vara äldre än 1911 och min gissning är 1920-1930-talet. Alla frimärken är äkta. Till dessa serier var frimärksupplagorna nu så stora att det inte fanns någon orsak att trycka egna kopior. *Bild föregående sida.*

Äkta frimärken

Följande två objekt är det närmaste jag kan komma filateli i denna artikel eftersom det

står så på omslagen på de små häftena. Häftena är bundna med färgglada garntrådar och innehåller mellan sex och åtta sidor med diverse frimärken, revenue-märken och hel saker. De är svårdaterade men troligtvis från samma period som arket utan text.

På omslaget till häftet med den japanska flaggan som ett av motiven anges att det skall innehålla vykort och frimärken. Frimärken finns men vykort saknas fastän häftet förefaller vara helt. Det står även att det är äkta frimärken i häftet vilket stämmer till 100 procent. Betoningen på omslaget att det är äkta vara ("Guaranteed Genuine") ska nog tolkas som att frimärkskopiorna i tidigare souvenirer inte kommit till allmän kännedom, men ändå satt sina spår. Dessutom ser det rätt tjuvigt ut att man säljer äkta vara.

Nu tänkte jag avsluta med två souvenirer. Det första för att det är väldigt fint, det andra för vi är inne i slutspurtan i ämnet souvenirer från Japan med frimärkstema.

Det första arket kan inte vara tillverkat före 1926. Det året gavs det 2 sen-märket ut som avbildar berget Fuji. Även om en del märken är daterade Meiji 38 och Meiji 42 tror jag att arket går att datera till 1930-talets början.

De korsade flaggorna känns igen från Wada Kotaros produkter som lanserades cirka 35 år tidigare. Om hans företag hade någon glädje av sitt upphovsrättsskydd så många år efteråt är okänt, men layouten på Wada Kotaros ark var helt klart stilbildande.

Det sista arket är också det yngsta. Det kan inte vara äldre än 1936 eftersom det an-

Souvenirark. Ej äldre än 1926.

Souvenirark. Ej äldre än 1936.

dra frimärket i översta raden, räknat från vänster, gavs ut den 10 december detta år. Det bör med andra ord vara i slutet av turistboomen i Japan.

Återigen finns de korsade flaggorna med, dessutom garanteras frimärkenas äkthet. Något jag inte sett tidigare är den tomma ytan som ger möjlighet att notera pris och nummer. Antalet frimärken på arket är också angivet. En annan finess är att pappersfärgen på frimärkena anges med texten "white paper" i vissa rutor. Själv tycker jag inte frimärkena i dessa rutor har vitare papper än andra. Det skulle vara mer korrekt att skriva utan vattenmärken. Första upplagan av dessa frimärken var tryckt på vitt papper utan vattenmärken.

Sammanfattning

Utgivningen av de japanska souvenirerna pågick under en period av 50 år. I början var det 100 procent kopierade frimärken, i slutet av perioden var det 100 procent äkta märken. Självklart var det en del frimärks-samlare som köpte dessa souvenirer.

Jag kan mycket väl tänka mig att flertalet av köparna var personer som inte samlade frimärken, men hade ett speciellt intresse för brevpapper och vykort. Brevpapper med japanska frimärken i motivet var användbara till det mesta och dekorativa som vi sett. Vykorten skickades inte alltid heller utan köptes frankerade och stämplade från start.

Äldre kurserade revenuemärken dyker upp lite överallt, likaså äldre helsaker. Det som fortfarande spökar för dagens frimärkssamlare är att dessa före detta souvenirer nu har omvandlats till filatelistiska objekt.

Min artikel är inte tänkt att vara en kurs i hur man känner igen och kan skilja äkta märken från kopior. Avsikten är mer att artikeln ska kunna fungera som en ögonöppnare och göra samlare mer medvetna om den gigantiska mängd kopior som spreds från 1890 till omkring 1910. När det gäller vykort är regeln den att kort som frankerats med ½ sen- eller 5 rin-märken efter år 1900, och makulerats med en stämpel för post till ut-

landet där orten är skriven med latinska bokstäver är falska.

Källor

Tyler, Varro E.

Philatelic Forgers. Their Lives and Works. (1991)

International Society for Japanese Philately.

Forgery CD. (2002)

